הלכות כלאי זרעים

רצז דיני כלאי זרעים ופרטיהם. ובו מ׳ סעיפים:

א [א] א הזורע ב׳ מיני זרעים כאחד [ב] בארץ ישראל לוקה שנאמר שדך לא תזרע כלאים [ג] ג ואחד הזורע (או המנכש) או המחפה כגון שהיתה חטה אחת ושעורה אחת או פול א׳ ועדשה אחת מונחים על הארץ וחיפה אותם בעפר [ד] בין בידו בין ברגלו לוקה [ה] ואחד הזורע בארץ ג׳ או בעציץ נקוב ד אבל הזורע בעציץ שאינו נקוב מבין אותו מכת מרדות:

ב (ו) ה אסור לזרוע כלאים לעובד כוכבים (א) [ז] ו ומותר לומר לעובד כוכבים לזרוע לו כלאי זרעים [ח] ז ואסור לקיים בשדהו אלא עוקרן [ט] ח ואם קיימן אינו לוקה ט ומותר לישראל לזרוע כלאי זרעי׳ בידו בחו״ל ואפי׳ לערב הזרעי׳ לכתחל׳ ולזרעם בחו״ל מותר ודברים אלו דברי קבלה:

ג [י] י אין אסור משום כלאי זרעים אלא הזרעים הראויין (ב) (י) למאכל אדם אבל עשבים המרים וכיוצא בהם מן העיקרים שאינם ראויים אלא לרפואה וכיוצא בהן אין בהן משום כלאי זרעים.

[יא] יא הזרעונים מתחלקים לג׳ חלקים האחד נקרא תבואה והם חמשת מיני דגן. והשנית נקרא קטנית כגון הפול והאפונים והעדשים והאורז והדוחן והשומשמין והפרגין והספיר (פי׳ כעין רמון מלא זרעים ספסל״ו בלעז ופירום ספיר מין קפנית ניציר״ל בלע״ז) וכיוצא בהן. והג׳ נקרא זרעוני גנה והם שאר זרעים שאינם ראויים למאכל אדם והפרי של אותו הזרע מאכל אדם כגון זרע הבצלים והשומין וזרע החציר וזרע לפת וכיוצא בהן וזרע הפשתן הרי הוא בכלל זרעוני גנה:

ד [יב] כשיזרעו כל מיני זרעונים אלו ויצמחו נקרא הצמח כולו כל זמן שלא ניכר הזרע דשא ונקרא ירק [יג] ויש מזרעוני גנה זרעונים שדרכן לזרוע מהם שדות כגון הפשתן והחרדל ואלו נקראים מיני זרעים ויש מזרעוני גנה זרעים שאין דרך בני אדם לזרוע מהם אלא ערוגות ערוגות קטנות כגון הלפת והצנון והתרדים והבצלים והכסבר (פי׳ כזרע גד ת״י כסנרת מיזר קוליאנדר״ו בלעז) והכרפס והמרור וכיוצא בהם ואלו נקראים מיני ירקות:

ה יב זרע שנתערב בו זרע אחר יג אם היה אחד מכ״ד כגון סאה של חטים שנתערבה בכ״ד סאה של שעורים ה״ז אסור לזרוע את המעורב עד שימעט את החטים [יד] יד או יוסיף על השעורים [טו] ואם זרע לוקה טו וכל שהוא כלאים עם הזרע מצטרף לאחד מכ״ד כיצד כ״ד סאה של חטים שנתערב בם שני קבין שעורים ושני קבין עדשים ושני קבין פולין ה״ז לא יזרע הכל עד שימעט סאה של תערובות ויבור מקצתה או יוסיף על החטים שהשעורים והעדשים והפול כולם כלאים עם החטים:

ו טו כב״א כשנתערבו מיני תבואה זה בזה או מיני קטניות זה בזה או שנתערבה תבואה בקטניות או קטניות בתבואה אבל זרעוני גנה שנתערב אחד מהם בתבואה או בקטניות שיעורן א׳ מכ״ד ממה שזורעין בבית סאה מאותו המין אם נתערב בסאה של תבואה או קטניות לא יזרע עד שימעט או יוסיף על התבואה כיצד חרדל שנתערב בתבואה והרי החרדל זורעים ממנו קב בכל בית סאה אם נתערב ממנו אחד מכ״ד מן הקב בסאה של תבואה או של קטניות חייב למעט וכן אם היה מין זה מזרעוני גנה זורעים ממנו סאתים בכל בית סאה ואם נתערב ממנו חצי קב בכל סאה של תבואה או של קטניות ימעט [טז] לפיכך תבואה שנתערב בה זרע פשתן אם היה ג׳ רביעיות בכל סאה ה״ז ימעט ואם לאו אינו צריך למעט לפי שבית סאה זורעין בו ג׳ סאין זרע פשתן ועל דרך זה משערים בכל הזרעים האחרים:

ז [יז] יז בר״א בשלא נתכוין לערב ובשלא נתכוין לזרוע הב׳ מינים שנתערבו (ג) אבל אם (ט) נתכוין לערב זרע בזרע אחר או יח [לזרוע] הב׳ מינים אפי׳ היתה חטה אחת בתוך כרי של שעורים אסור לזרעה וכן כל כיוצא בזה:

ח [יח] יט הזורע מין מן המינים וכשצמח ראה בו כלאים אם היה המין האחר אחד מכ״ד בשדה ה״ז ילקט עד שימעטנו [(ד)] (כ) מפני מראית העין שמא יאמרו כלאים זרע בכוונה [יט] בין שהיה המין האחר שצמח תבואה

ביאור הגר״א

רצז [א] הזורע כו׳. כת״ק בספ״א דכלאים ובנכסי שקרם ס״א: [ב] בא״י. קידושין ל״ם א׳: [ג] וא׳ הזורע כו׳. אע״ג ששסק דלא כר״ע בס״ש בס״ב ואם קיימן כו׳ אבל בזה סודה ת״ק וכס״ש בבכות כ״א ב׳ נסנו ונכרו כו׳ אי לאו דקלסך כו׳ אלמא לר׳ יוסי ור״י הסחפה לוקה אפי׳ לרבנן ורלא כס״ש בס״ק ב׳ ב׳ טולה ר״ע כו׳ דחקא לרבה אצטריך לפרושי כן ולכן פסק הרמב״ם בפ״ח מה׳ שבת כרב יוסף וכן אמרינן בירושלמי רפ״ח דכלאים והביא הר״ש שם ירושלמי כתיב לא תזרע כו׳ אר״ר ר״ה כו׳ בהרא כו׳ רשם אמר אמר ר״י בשם ר׳ יוסי הסחפה בכלאים לוקה א״ל ר׳ יוחנן ולאו בתני׳ היא כלאים בכרם אין אשכר כלאים ע״י חרישה לא בסחפה והוה ר׳ יוסי מקלס ליה הזלים והב כו׳ אר״ל בחר כל אילין קילוסי יכול אנא פתר לה כר״ע דר״ע אמר הפקיעים כלאים עוברי בל״ת כתם אר״ע אלא לעבור שבא ליקוח והבא לליקוח אנן קיימין ור״ל דלרבנן אינו עובר אבל ס״ם אסר מדרבנן כנ״ל אבל לענין סלקות ע״י מעשה ל״ם כלל: [ד] בין כו׳. כס״ש בסנסת שם בהרי דאזיל והיינו ע״י חרישה בדגלו או בכלי וכן בירושלמי הנ״ל ע״י מעשה כו׳: [ה] ואחד כו׳ אבל כו׳. בנסי׳ שקרם ס״ב ב׳: [ו] אסור כו׳. ע״ש ס״א ואין שורדין כו׳ ובתוספתא ספ״ב דכלאים וירושלמי סוף פרלה אין שרשין עם העובר כובבים בכלאים בין בכלאי הכרם בין בכלאי הרעים אבל עיירות הסובלעות בא״י כגון בית שען איבה וחברוחיה ששין שבהם בכלאים וע״ש [ז] וסיתר לוסר כו׳. ס״ם הכ״ם בשם הר״ן לו הייט לצדדך עובר כו׳ [ח] ומשנה כן ובנסי׳ שקרם סעיף ס״ם ואם אסר אלא דס״ל שאין איסור בשדהו של ישראל וכס״ש בסרוס בפ״ו בהא״ב בהקא בר״ע עובר כובבים אף לצדדך ישראל מותר ות״ש ואסור לקיים אסור וכ״ש לרוע דאסירה לרבנן לא נרע מקיים ולכ

[ט] נתכוין. כ׳ הפ״ז ומ״ל ממ״ם בס״ה דאסור שיעמעם כו׳ וכי ממעט מיהו סיר דמי דכבר כו׳ מנסל בלא כסתכוין ונסתרב ואח״כ בשעת הזרע לא ניחא ליה

[יא] א לענין הרמב״ם בפ״ח מהלכות כלאים מד סעיף ד׳: ב בכרמי׳ מכות דף כ״ח ע״ב וברמ״ם מ״ק ובעבודת כוכבים דף ס״ד ע״ח: ג מתנה סוף פ״ז דכלאים ושיטת הגקב כדי שיאכל כו׳ סוגם קנומה: פס״ב דעוקרין ד ממשמעות הגמ׳ מתוחת דף ע׳ ע״ח: ה תוספתא פס״ב דכלאים ובעבודת כוכבים דף ס״ג וס״ד וירושלמי סוף מס׳ עבלה: הרלה״ד והר״ן והטור פשיטהו בזה והר״י קורקוס תיכן דקלי אסרה על עובד כוכבים כיון שהזורע עובד כוכבים והקרקע של עובד כוכבים לא אסרו ולא אם הוא בשליחות ישראל אבל הוא עצמו אסור לזרוע לו כיון דבאדם קיימין ואין קנין לעובד כוכבים: ז מפנה ריש פ״ח דכלאים וכמה דוכתי: ח כת״ק בברייתא מכות דף כ״א ע״ב: ט מה״ת דרב יוסף מערב ביזרוני וזרע קידושין דף ל״ט ע״א: י מהירושלמי ריש כלאים בני ויין: (ולאו דוקא אלא אפילו רוצה בקיומו למאכל בהמה כמו שנתבאר לעיל בהלכות כלאי הכרם סעיף י״ד): יא זו ומ״ש בסעיף ד׳ הוא הנעשה לשמות שיכולו אח״כ ליב לגבן הרמב״ם בפ״ב מד סעיף י״ד: יג מפנה ריש פ״ב דכלאים וכת״ק: יד שם בירושלמי מפני שאין כאן מדבר לבטל מאיסור אלא לבטל מפני מראית העין: טו כתמים שם בפנסנה: טז שם מפנה ב׳ והיא דברי חכמים: יז שם בירושלמי ופי׳ שם בעת שביעים התבואה נתערב אלא מדעתו: יח כן הוא בתמים: יט שם מ״ק דף ו׳ ע״א ועד כמה אי״ב שמעאל בר

גליון מהרש״א

(סימן רל״ז סעיף ח׳) **שנאמר** שדך. ושובר נמי סתום לא תסיג גבול רעך אלא שבל לאו זה אינו לוקה בין דבקצתו ניתק לעשה הייטו בחסת נטול פטם. תוס׳ שבת ס״ה ע״א ד״ה לא תסיג:

שו״ת סבי״ט

אפי׳ סוסיף בתלתים לא קידש מד מיוסיף אח״כ ובזרעים כן זרע כן כלה זרעם בכרם הכל דין א׳ כמו שכתב הרב ז״ל אי׳ הטעם ואי׳ המקייים כיון שלקח בלאי׳ לאמתו בכלתו והביתם סרי זה קיים וכתוס׳ כתבו סוף פרק הבכל נבי מתניתין דהמסבך נטעו על גבי תבואתו בל חבירו דס״ם הזורע בכרמו עובדת דמייתי רבי יוסי בפ״ק ב׳ שורש כרמו בכלאים אלא קבע המסבך מבוס לבוהת דרבי מאיר דאף בסבכך אסור ס״ב מסבת המסבך ליל מבוסה אבל ביקרע לו ובבו אבל הכרם והקולא הוא שמה מסבתבך מבולא תיבו אוסר אבלו הוסיף אלא אם הוסיף אח״כ ושבת ומקיים הכעוס ל׳ הוא כיון שהוא יוקיב ע״ש הקרקע שהוא תוך שיעור הבלתבך ולאו מיקרי׳ אחת עבדי הנפן בן לחוקות הדבר מבדבי הנפן ובבנבלו הבנשים בל נפן נשתבבו על פירקן מבנה הם נבוהות הדבר מן פירקן ובשיעת פירקן שהוא תחתם מוחר כמו שכתוב לעיל. הצעיר מבי״ם:

יד אברהם

(סימן רצ״ז סעיף א׳) **ואחר** הזורע או המנכש או המחפה כו׳ בעפר בין בידו בין ברגלו לוקה. מבכ״ש ריש ה׳ כלאים. ומ״ש ריש ה׳ כלאים. ומ״ש בכ״מ בהלכה דבעמת הוא תמוס דסמך כיבר יוסף כרים מ״ק דמבכל חייב מבוס זורע וה״ה למחפה. אך בקצת מ״ם דבהל׳ בכת סמך בהמבכ״ם בדבה דמנבל הוי תולדה דחורש. ומסיק הכ״מ בסעיף דתתיבת דלקי הוא מבוס דמתיים בלאים ע״י מעבה ובקבה ע״ז בכ׳ בבר המלך ולא מתבים המתבים בתבות בבי תוכם חלם בבבים דלקה בא לידו בסבך בבבים לא לקי בבבים לא לקי בבל דבוי תוכם בין ולדרי ודלי ים

רצז נתכוין. כ׳ הפ״ז ומ״ל ממ״ם בס״ה דאסור שיעמעם כו׳ וכי ממעט מיהו סיר דמי דכבר כו׳ מנסל בלא כסתכוין ונסתרב ואח״כ בשעת הזרע לא ניחא ליה

לא שאדם רשאי להמיר. ריש"א דתמרי הכל ממירין אחד האנשים ואחד הנשים ומפרש ואזל להאי הכל ממירין לא שהאדם רשאי להמיר אלא יש כהן כה לתפוס בתמורה כדיעבד: וסופג את הארבעים. משום לא יסליפנו (ויקרא כז) והא הכא דדיבור בעלמא הוא ולקי. אלמא עקימת שפתים שאדם מגיד בשפתיו

תורה אור

*לא שאדם רשאי להמיר אלא *שאם המיר ממר וסופג את הארבעים קא"ל הא מני ר' יהודה היא דאמר *לאו שאין בו מעשה לוקין עליו, ומי מצית מוקמת לה כר' יהודה? והא קתני רישא הכל ממירין אחד האנשים ואחד הנשים והוינן בה הכל לאתויי מאי? לאתויי יורש ודלא כר' יהודה דאי כר"י האמר יורש אינו ממיר, יורש אינו סומך? האי תנא סבר לה כוותיה בחדא ופליג עליה בחדא? ר' יהושע את הפרה ודש בה, לוקה ומשלם. ר' קבין לפרה וג' קבין לחמור, והא אינו לוקה ומת ואינו לוקה ומשלם? אמר אביי הא מני ר"מ היא דאמר* לוקה ומשלם. (ו) רבא אמר *אתנן אסרה תורה ואפילו בא על אמו. רב פפא אמר *משעת משיכה איחייב לה במזונותיה. ומילקא לא לקי עד שעת הסימה. אמר רב פפא הני מילי בעו מינאי דבי רב פפא בר אבא ופשטי להו לאיסורא, חדא כהלכתא וחדא דלאו כהלכתא, בעו מינאי מהו ללוש את העיסה בחלב ופשטי להו לאיסורא כהלכתא. דתניא* "אין לשין את העיסה בחלב ואם לש כל הפת כולה אסורה מפני הרגל עבירה, כיוצא בו *"אין טשין את התנור באליה, ואם טש כל הפת כולה אסורה עד שיסיק את התנור ואידך בעו מינאי מהו להכניס מין ושאינו מינו לדיר ופשטי להו לאיסורא, דלאו כהלכתא. *דאמר שמואל (ג) "ובמנאפים עד שיראו כדרך המנאפים, ובכלאים עד שיכניס כמכחול בשפופרת. מתיב רב אחדבוי בר אמי *"אילו נאמר °בהמחך לא תרביע הייתי אומר לא יארוז אדם הבהמה בשעה שעולה עליה זכר ת"ל כלאים, לאו מכלל דכלאים אחיזה נמי לא? מאי אחיזה הכנסה. ואמאי קרי לה אחיזה *לישנא מעליא. *אמר רב יהודה °מין במינו מותר להכנים כמכחול בשפופרת, ואפילו משום פריצותא ליכא מ"ט בעבידתיה טריד. מתיב רב אחדבוי בר אמי אילו

מעשה הוא: ר' יהודה היא. נכמה דוכמי מיימינן לה (מסס דף ד:) לא מוחיכו ממנו והטחר ממנו עד נקב* נא הכתוב ליתן עשה אחר לא מעשה לומר שאין לוקין עליו? שמתה לעשה הוא. טעמא דבא הכתוב הא לאו הכי לקי המוחיר ואע"ג דאין בו מעשה: לאתויי יורש. שאם המיר נקרבן אביו לאחר מיתת אביו מומר: יורש אינו ממיר. ואם המיר אינו מומר וטעמא מפרש בתמורה ברש פ"ק (דף כ:): ג' קבין לחמור. כך שיערו חכמים אמלתו: ה"ג והא אין לוקה ומת ואין לוקה ומשלם. דהוו להו שתי רשעיות וכתיב (דברים כה) כדי רשעתו: ר"מ היא. נמס' מכות (דף ד.) מעידין אנו על אש פלוני שחייב לאביהו מאתים זוז לוקין ומשלמין אם נמצאו זוממין: רבא אמר אתנן אסרה תורה אפילו בא על אמו. ונתן לה טלה באתנן אתנן הוא ואסור לקרבן דאתנן שמתה כתיב (דברים כג) ל"ש אמו ול"ש פנויה. ואע"ג דאי מכעה ליה בדינא קמן תן לי אתנני לא מחיימינן ליה דהא קא ליה בדרבה מיהה כי יהבה מיהה לאתנן הוא אלמא אפילו במקום מיתה נמי רמו משלומין עליה אלא שאין כח לעשו כשמים אבל יש לא יצא עד שישלם דאי לא רמו משלומין עליה כי יהבה מיהה מי הוה אתנן מתנה בעלמא הוא דיהיב לה וגבי מוסס נמי משלומין רמו עליה אלא שאין כח בב"ד לעשות שמים וכיון דרמו משלומין עליה לא יצא ידי חובתו עד שישלם. אי נמי אפילו אם תפקינן מיניה כך שמעתי מפי מורי הזקן רש דונמתו בב"ק בפרק מרובה (דף כב:) ושם מפורש יותר והביא לי מורי רמיה על זה: רב פפא אמר. מיהו נמי מחיימינן ליה לשלומי דאין נאין כאחד דמשעת משיכה איחייב ליה במזונותיה: כל הפת אסורה. ואפילו לאכלה בעלמא: מפני הרגל עבירה. שלא יאכל בשר עמה: טשין. מין ראשונו מינו. והן זכר ונקבה: מהו להכניס לדיר. מי הוי כמרביע בלאים או לא עד שיאחז הוא בעצמו אבר הזכר ויכנס: ופשטי להו לאיסורא. שלא יתגלה במנאפים. מעידין עליהם העדים לחייבן מיתה ומלקות משיסבור זה על זה כדרך מנאפים וא"ל עדים שיראו אותם בשפופרת דלא הכניסו כמכחול אבל כ"כ בכלאים. אינו חייב בשפופרת דלא הזקיקתן תורה להתחבל בשפופרת כדרך בני עד שיכנים בידו אבר הזכר בנקבה כמכחול בשפופרת אדם להכנים מין במינו: מכחול. קיסם או כף שמכניסין בשפופרת שלנה שהכחול לתוכה ומוציאין מן הכחול ומעביר על העין: אילו נאמר בהמחך לא תרביע. ולא נאמר בלאים הייתי אומר לא יאחוז את הבהמה בקרניה בשעה שעולה עליה זכר ואפילו מין במינו ת"ל וכו': ואפילו משום פריצותא אין כאן. משום דשמא יבא לידי הרהור דבר כדאמרינן (פ"ז דף כ:) לא יסתכל בחמור ובחמורה בחדר ובחדירה בשעה שהן מזווגין ומזקקין זה עם זה דהתם כשאינו שאינו צריך לסייע אבל האי בעבידתיה טריד ולא מהרהר: מתני'

ו בפ"א טפ: דלאו.

לן לאוקמא קרא בסחס אתנן דהייט שהטעל טתן וא"ח דאתנן אינו נאסר אלא בזקאי בחצירה בשעת ביאה כדאמר בפ' בתרא דע"ז (סא. וסב) אבל בא עליה ואח"כ נתן לה מותר אפילו הכא דקס ליה בדרבה מיניה והא משמע במרובה (נ"ק דף ע: וסס ד"ה אינו) דאמר קני ליה קנין גמור אפילו הכא דקס ליה בדרבה מיניה וא"ל דאינו נשוי לא היה ל ליחשב אתנן אלא מתנה אם לא היה חייב לצאת ידי שמים כשאינה בחצירה: **ואם** עם כל הפת טלה אסורה עד שיסק התנור. תימה למה לי עד שיסק בקיטה סני דהו לא הוי אלא כע"ש כר ע"ש ושרי (חולין דף קי"ח) דנים שעטו בקטרה דמיתר לאתנן בטחה ובס משורש: **ופשטי** להו לאיסורא דלא כהלכתא דאמר שמואל ס'. תימה לרי היכי מוכח משמואל דיכא איסורא מדרבנן דשמואל לא איירי אלא מדאורייתא דומיא דמנאפין עד שיראו כדרך המנאפין דאיירי להרגנס דאמר מייתי לה בפ"ק דמכות (דף ז.) נמי אם היה שם לא היה אדם נהרג משולם: °**מין** במינו נמי אחיזה אין הכנסה לא. תימה כיון דלא אייתי קרא אלא בכלאים מגלן לאסור הכנסה מין במינו וי"ל דדייק מדנקט הנא לא יאחוז דלא יכנים הוה ליה למינקט דלא תרביע הכנסה משמע אלא משום הכי נקט אחיזה דלהכנסה לא אינטריך דקיס ליה לחנא דאפילו מין במינו לאסורה מין במינו אלא בכלאים מגלן לאסור הכנסה מין בחמור ולא בחמורה לא כ חזיר ול ל בחזירה לא כטוף ולא בטופפת בשמה שמזקקין זה לזה ולהכי מוקי לא תרביע בחאיזה בלאים אינו מגין:

דש

[סנהדרין סב. מסס ה: מא. כ: שמעתא נ: זמתים כנר. פמורה ג.]

[שמעתא יב]

תוס' ב. פמורה ב.

כשפטים לנבלה: לג. נ"ש פא.

[כשפטים לה:]

מוסף רש"י
ראה בעמוד הקודם

פסחים ג. לו. זבחים לא:

[כל' פוס. כ"ב ק. ד"ש בשם]

[פסחים ג. ד"ש]

[פ"ז ז)

[פסחים ג. ד"ש]

גליון השס
רש"י ד"ה דבא אמר וכו' לי חסס לא מסקינן - מי' בשורי אבן מגיעה נאנני אבס דף י ע"ב ד"ה נפס ונקט' כמתנן לפי' כת:

[כדאמרינן בחולין קלב ושם ד"ש פנא]

[פ"ז דף כט:]

הגהות הב"ח
(א) גם' דבא אמר בנא לאלת ידי שמים אחתן לאבר.נ"ב זס נ"י פוס: (ב) שם ואמר שמואל בחמאים בע"ל ושם ו בחתן: (ג) תוס' ד"ה בבא וכו' וא"ש בבא בבא בבא לאלת ידי שמים אבל בבא לאלת ידי שמים אבל בבא לאלת ידי שמים אבל

רצז א כתיב בהמתך וכו'. משנה סוף פרק הפרה (דף נ"ד:) וגמרא יליף בהמתך בהמתך משנת מה להלן חיה ועוף בכלל וכו': **ומ"ש אפילו במיני חיה שבים לוקה.** סס אמר רבי ירמיה אמר ריש לקיש המרביע שני מינים שבים לוקה ולפי דמרוסלמי דכלאים (פ"א ה"ו) ובגרא"שית רבה (פרשה ז אות ד) אמרו דאי אפשר להרביע דגים משום הכי כתב רבינו אפילו במיני חיה וכן כתב הרא"ש בהלכות כלאים (סימן ה):

ב ואסור לישראל שיתן בהמתו לגוי וכו'. בפרק הפועלים (דף 5.) בעיא דלא איפשיטא גבי מסיחה ולאומרא כמו שכתב בטור משפט בסימן של"ם והוא הדין גבי הרבעה וכן פסק הרמב"ם:

הלכות כלאי בהמה

סימן רצז

פרטי רמזי דינים המבוארים בזה הסימן

[א] המרביע מין מאיזה בעל חי עם שאינו מינו ואפילו במיני חיה שבים לוקה: [ד] אסור ליתן בהמתו [לגוי] שירביענה כלאים: [ג] מותר להכניס שני מיני בהמות בדיר אחד: [ה] הנולד מן הכלאים מותר: [ו] מינין שדומין זה לזה (ו)הן כלאים זה בזה: [ז] מין שיש בו ישובי ומדברי אם מותרים זה עם זה: [ח] הכוי אסור עם החיה ועם הבהמה: [ט] הבאים מן הכלאים אם מותרים זה עם זה: [יא.א] העושה מלאכה בשני מינים או מנהיגם אם לוקה: [טז] אדם מותר עם כולם לעשות מלאכה ולהנהיג: [יא.ב] מנהיג שני מינים זה אצל זה ואינם קשורים יחד: רוכב בסוס לצוד ציד ומושך בחבל הכלבים אצל הסוס: [יד] קשר שני סוסים בקרון וקשר עמהם חמור: [טו] עגלה המושכת בקרון וקשר מין אחר בצד הקרון או מאחריו:

רצז פרטי רמזי דינים המחודשים המבוארים בזה הסימן

[א] אם יש ליזהר מלדבר בקול רם עם הגרים המנהיגים כלאים: [טז] ישראל ההולך עם הגרים המנהיגים כלאים אם יכול ללמדם היאך יעשו שילכו האופנים ולא יתעכבו:

א כתיב (ויקרא יט יט) **בהמתך לא תרביע כלאים ולאו דוקא בהמה אלא הוא הדין חיה ועוף.** משנה בפרק הפרה (נ"ק נד:) וגמרא סס יליף לה בהמתך בהמתך משנת: **ומ"ש הילכך המרביע מין עם שאינו מינו בין בהמה עם בהמה וכו'.** משנה בפרק שמיני דכלאים (מ"ג): **ומ"ש אפילו במיני חיה שבים.** מימרא בסוף פרק הפרה (נה:): **ומ"ש לוקה בין בארץ בין בחוצה לארץ.** פשוט הוא:

ב ומ"ש ואינו לוקה עד שיכניס כמכחול בשפופרת וכו'. מימרא דשמואל בפרק הפועלים (נ"מ נא.): **ומ"ש אבל איסורא איכא אפילו אם יעלם זה על זה או יעזרם בקול.** כן כתב הרמב"ם (כלאים פ"ט ה"א):

ד ומ"ש ואסור לישראל שיתן בהמתו לגוי שירביענה לו. סס (5.) מינגיע להו מהו שיאמר

א כתיב בהמתך לא תרביע כלאים (א) ולאו דוקא בהמה אלא הוא הדין נמי חיה ועוף (ג) הילכך המרביע מין עם שאינו מינו בין בהמה עם בהמה וחיה עם חיה או חיה עם בהמה ועוף בין טמאים עם טמאים א) בין טמאים עם טהורים אפילו במיני חיה שבים לוקה בין בארץ בין בחוצה לארץ: ב ואינו לוקה עד שיכניס כמכחול בשפופרת אבל איסורא איכא אפילו אם יעלם זה על זה (ג) או יעזרם בקול: ד (ד) (א) ואסור לישראל שיתן בהמתו לגוי שירביענה

אדם לגוי מסוס פרטי ודוש נה מי אמרינן כי אמרינן אמירה לגוי שטת הני מילי לענין שבת דאיסור סקילה אבל מסיחה דאיסור לאו אפילו בהנהגה לא לו דילמא לא שנא ולא איפשיטא ולאומרא וכן פסק הרמב"ם ז"ל (שמיטת פי"ג ה"ג) ב):

פרישה

רצז (א) ולאו דוקא בהמה וכו'. דילפינן בהמתך בהמתך משנת: **(ג) הילכך המרביע וכו' עד אפילו במיני חיה שבים.** עיין בתוספות בסוף פרק שור שנגח ד' וה' (נה. ד"ה המרביע) שכתבו דגים שבים לא שייך הרבעה אבל בשאר מיום שבים שייך הרבעה ע"ש. וזה שכתב רבינו אפילו במיני "חיה" שבים. ונראה דלאו דווקא שביים של מים אלא הוא הדין אם האחד של יס ואחד של יבשה וכל שכן הוא דהא איכא טפי כלאים מאלו הן שביים של יס. ובמתוך בהנהגה שני מינים דקאמר אפילו בהנהגה מין של יס עם של יבשה אחס אשמעינן דאף על גב דאין הנהגתן שוה שזה הולך וזה שב אפילו הכי אסור: **(ג) או יעזרם בקול.** ספרים אחרים יעוררם ג). ואין להקשות פשיטא שיש איסור אם יעלה זה על זה לו יעזרם בקול דהא אמרינן (ע"ז כ.) אסור לאדם שיראה בשעה שהבהמות נזקקין זה לזה משום הרהור דיש לומר דהכא אסור אפילו אם אינו רואה לי נמי מה שכתב הכא אבל איסורא איכא ר"ל שיש איסור מן התורה ד). והיותר נראה דלא קשה מידי דהא אמרינן מותר להרביע מין במינו אהדדי משום דבטרדתו טריד ולא אתי לידי יצר: **(ד) ואסור לישראל שיתן בהמתו לעכו"ם שירביענה לו.** (והוא הדין אמירה לעכו"ם באיסור לאו אסור אם לא שהפטו"ם עשה מעצמו (ר"ן פ' השוכר דף קי"ב) [מוק"מ כ"מ ב. דיטר דאשון] והגהות מרדכי בשנת (דף ק"ע) [פ' מנס]. עד כאן המגיה) עיין מה שכתבנו בדרישה:

דרישה

מהאי טעמא ומזה תמה עליו הראב"ד. וכסף משנה כתב דצריך לומר דסבירא ליה להרמב"ם כיון דאמירה לעכו"ם ספיקא דרבנן הוא נקט לקולא ודחה זה ממה שכתב הרמב"ם פרק ט"ז (מאיסורי ביאה הי"ג) לענין סירוס דאסור לישראל לומר לעכו"ם לסרס לו בהמתו שמע מינה דסבירא ליה דנקטינן ספיקא דאיבעיא הנ"ל לחומרא וקשה לי דהוה ליה לדחות זה מפרק ט' ממה שכתב בכלאי בהמה לאיסור וכמו שכתבתי טו]. ואפשר משום דיש לדחות דבכלאי בהמה לאו משום אמירה לחוד אסור אלא משום דנותן הבהמה בידו ומסייע בידים ומשום הכי דקדק לומר ואסור לישראל שיתן בהמתו לעכו"ם שירביענה לו אלא כיון שמה שכתב בפרק ט"ז דאיסורי ביאה דאפילו אמירה לחוד [אסור] מזה נלמד דגם הרמב"ם נקט ספיקא דאיבעיא לחומרא משום הכי כתב הבית יוסף וכסף משנה טעם הרמב"ם גם כאן בפרק ט' בכלאי בהמה דאסור משום אמירה לעכו"ם ולא הזכיר הנתינה והסיוע וק"ל וצריך לומר דהכא בזרעים הישראל לא נותן לו הזרעים אלא אומר לו שיטול זרעים משלו ויזרע אותם בשדה של ישראל דאי לא כן הוי נמי כמסייע וק"ל:

רצז [א] ואסור לישראל שיתן בהמתו לעכו"ם שירביענה לו. ז"ל בית יוסף בפרק הפועלים איבעיא להו מהו שיאמר אדם לעכו"ם חסום פרחי ודוש בה מי אמרינן אמירה לנכרי שבות הני מילי לענין שבת דאיסור סקילה אבל חסימה דאיסור לאו לא או דלמא לא שנא ולא איפשטא ולאומרא. וכן פסק הרמב"ם עכ"ל בית יוסף. ואני אומר דמדאיבעיא ליה להגמרא לענין חסימה ולא לענין הרבעת בהמה שמע מינה דהרבעת בהמה וכן בהרכבה דאילן פשוט להאבעיין ששם אסור ולאו מטעם אמירה לעכו"ם שבות באיסור לאו אלא משום דבני נח מצווין על הרכבת האילן והרבעת בהמה וכן כתב הרמב"ם בהדיא

הגהות והערות

כדפוסים המצויים שהגירסא בהם לר"מ: טו] **לפי** דברי הר"ם בה' מלכים (פ"י ה"ו) שכתב "מפי הקבלה שבני נח אסורין בהרבעת בהמה ובהרכבת אילן בלבד" וכו' לא קשיא די"ל דאסור ליתן לו להרביע משום לפני עוור ואף כשלא אומר לו וכמ"ש המל"מ (בפ"א מה' כלאים ה"י) גבי הרכבת אילנות. וע"ע בדרישה (סימן רצז אות א):

רצז א) בכת"י פרז הגירסא "בין טמאים עם טהורין בין טהורים עם טמאים" בדפוס שלוניקי לא כתוב "בין טמאים עם טמאים":

ב) המל"ם שם תמה כיון דהוי ספיקא דרבנן הו"ל לפסוק לקולא: **ג) בכל** הכת"י והדפוסים העתיקים והראשונים שהיו לפנינו הגירסא "יעזרם" ולא כגירסא זו: **ד) הט"ז** כאן (בסק"א) דחה דבריו וכתב מהא דלוקין רק מכת מרדות מבואר שאסורו מדרבנן (וכ"ה בחשב"ץ ח"ב סי' נח) והוסיף דלא קשיא מהא דאסור לראותן כשנזקקים בהמות זה לזה דמפני הרהור אין מכות מרדות והכא שמעוררם בקול לוקה מכות מרדות:

יורה דעה רצז הלכות כלאי בהמה

בית יוסף

ג ומ"ש אבל מותר להכניסם בדיר ביחד. גם זה שם (נ"מ נא.): ומ"ש ואינו זקוק להפרישם אפילו רואה שרובעים זה את זה. כן כתב הרמב"ם (כלאים פ"ט ה"ג):

ה הנולד מהכלאים מותר בהנאה ובאכילה וכו'. כן כתב הרמב"ם (שם ה"ג) וכן משמע בפרק ג' דמיכוריס (מ"י) דכוי תלבו אסור משמע דבשרו מותר ה):

ו כל שני המינים בהמה או חיה אפילו הן דומין זה לזה וגדלים זה עם זה כלאים זה עם זה כיצד הזאב עם הכלב. משנה בפרק קמא דכלאים (מ"ו): ומ"ש וגדלים זה עם זה. בסוף פרק הפרה גמי תרגול טווס ופסיוני משוס דרבו בהדי הדדי מהו דמימא מין חד הוא קא משמע לן וכתב הרמב"ם (שם ה"ד) אף על פי שמתעברין זה מזה ודומים זה לזה הואיל והם שני מינים הרי הן כלאים:

ז מין שיש בו מדברי וישובי כגון שור הבר עם השור וכו' מותרים זה עם זה. כן כתב הרמב"ם (שם ה"ה) והוא מדתנן פרק ח' דכלאים (מ"ו) שור הבר מן בהמה רבי יוסי אומר מין חיה וקאמר עלה בירושלמי (פ"ח ה"ד) הא שור עם שור הבר אינם כלאים דלא כרבי יוסי ובסוף פרק הפרה (נה.) קאמר בפשיטות דגמלא פרקאה וגמלא טייעא אינם כלאים: ומ"ש אבל האווז עם האווז הבר אסורים זה עם זה וכו'. מימרא שם ויהיב טעמא שזה מיניו מבחוץ וזה מיניו מבפנים רב פפא אמר הא טעונה חדא מיעתא בשיחלא והא טעונה כמה מיעתא בשיחלא:

ח הכוי אסור עם החיה ועם הבהמה. משנה פרק ג' דמיכוריס (מ"ח) יא):

ט הבאים מן הכלאים אין מותרין זה עם זה אלא אם כן אמותיהן שוות וכו'. בפרק ח' דכלאים (מ"ד) תנן רבי יהודה אומר הנולדים מן הסוס אף על פי שאמיהם חמור מותרים זה עם זה וכן הנולדים מן החמור אף על פי שאמיהם סוס מותרים

בית חדש

ג כל שני המינין וכו' עד וכלב כופרי. פירוש כלב שלדין בו דומה לשועל: מין שיש בו מדברי וכו'. סוף פרק הפרה מפרש דהיינו טעמא דאווז ואווז הבר אף על פי שדומין זה לזה ונקראים שניהם בשם אווז מכל מקום כיון שזה מיניו מבפנים ואווז הבר מיניו מבחוץ ועוד אווז הבר אינה טוענת מילה שנייה עד שתלד את הראשונה ואווז ישוב טוענת כמה מילים בבת אחת אם כן בעל כרחין דשני מינים הם אבל שור ישוב ושור הבר וכן הרמך עם הסוס שוין הן בגרייתן [ו]אין הפרש ביניהם מין אחד הן:

ד הבאים מן הכלאים וכו'. הכי איתא בפרק אותו ואת בנו והכי פירושו מספקא לן אי חושבין לזרע האב הילכך ממה נפשך אם אמותיהם שוות ואין חושבין לזרע האב פשיטא דמין אחד הוא ואפילו חושבין לזרע האב נמי חשוב מין אחד הן:

לו (א): ג אבל מותר להכניסן בדיר ביחד (ב) ואינו זקוק להפרישם אפילו רואה שרובעים זה את זה: ה הנולד מהכלאים מותר בהנאה ובאכילה אם הוא מין הטהור (ה) ומותר לקיימו: ו כל שני מיני י) בהמה או חיה אפילו הן דומין זה לזה וגדלים זה עם זה כלאים זה עם זה כיצד הזאב עם הכלב וכלב כופרי עם השועל והעזים עם הצבאים והיעלים עם הרחלים והסוס עם הפרד והפרד עם החמור והחמור עם הערוד אף על פי שדומין זה לזה כלאים זה עם זה: ז מין שיש בו מדברי וישובי כגון שור הבר עם השור (ו) והרמך עם הסוס מותרין זה עם זה (ז) אבל האווז עם האווז הבר אסורין זה עם זה ששני מינין הן: ח הכוי אסור עם החיה ועם הבהמה ואין לוקין עליו מפני שהוא ספק: ט הבאים מן הכלאים אין מותרין

דרכי משה

רצז (א) וכן פירש הר"ן פרק השוכר את הפועלים דף (קי"ב ע"א) [נג.] (נמוק"י תחלת דבור ראשון) דאמירה לגוי אפילו באיסור לאו אסורה. וכן פסק המרדכי בהגהות דשבת (דף ק"פ ע"א) (סי' תנט) דאסור לומר לגוי שיעשה דבר איסור אם לא שהגוי עושה להנאת עצמו ולכך מותר להאכילו דבר איסור ועיין במגיד משנה פרק י"ג מהלכות שכירות (ה"ג) שכתב סברות אלו: (ב) כתב הר"ן פרק השוכר את הפועלים דף (קי"ב ע"ב) [נג.] (נמוק"י סוף דבור ראשון) דוקא במקום דליכא למיחש לפריצותא אבל אם אינן בני תורה או דאיכא למיחש לפריצותא דעבדי ט] אסור להכניס מין ושאינו מינו לדיר עכ"ל:

פרישה

(ה) ומותר לקיימו. פירוש ולא מימא אף על גב דמותר לאכלו אסור לקיימו כמו בכלאי זרעים בארץ ישראל בסימן רל"ו: (ו) והרמך עם הסוס. מלשון בני הרמכים (אסתר ח י): (ז) אבל האווז עם האווז הבר אסורים. לפי שזה מיניו מבחוץ וזה מיניו מבפנים. גמרא שור שנגח את הפרה (נ"ק נה.) מורי ורבי (מהרש"ל בהגהותיו לעזר):

דרישה

בפרק (ו') [י'] ו) מהלכות מלכים (ה"ו). ודקדק רבינו וכתב ואסור לישראל "שיחן" בהמתו לעכו"ם הא אם העכו"ם עשהו מעצמו אין הישראל צריך למחות בידו מה שאין כן בהרכבת האילן דכתב רבינו בסוף סימן רצ"ה ז"ל אסור "להניח" לעכו"ם להרכיב בשלו ז). והטעם כתב רבינו בכל אחד בצידו דשם בהרכבה מסיק וכתב ז"ל ואסור לקיים המורכב וכיון דאסור לקיימו למה יניחנו מה שאין כן כאן בהרבעת בהמה מסיק רבינו וכתב ז"ל הנולד מהכלאים מותר בהנאה ובאכילה וכו' והטעם דבהרבעה לא קפד רחמנא כי אם אשעת ההרבעה אבל אחר שהרביע והטיל זרע בהנקיבה נפרש ממנה זה שאינו מינה והולד נוצר בהנקיבה מאיליה מה שאין כן בהרכבת האילן דכל ימי גידול הפרי נעשה באיסור שנרכב מן אילן זה אמין אחר והיניקה באה משניהן וק"ל. וא"ת מאי שנא מסירוס דאם יתן הישראל לעכו"ם בהמתו לסרסו או סרסה העכו"ם מאליו באשר יודע שניחא לישראל בזה דקתנסן אותו וצריך למכור הבהמה וכמו שכתב רבינו באבן עזר סוף סימן ה' (יד.) ע"ש ולמה לא קנסוהו גם כן בהרבעת בהמה. אפשר לומר דבסירוס דבהמה המסורסת הולכת לפנינו ונהנה במה שאסר התורה דוקא קנסוהו מה שאין כן בהרבעה דאחר המעשה אין כאן דבר איסור דהא נפרדו שני המינין זה מזה ואי משום הולד הנולד מהן הא כבר כתבתי כיון דנגדל באמו מעצמו לאחר הטלת הזרע בה אין עליו שום דבר מאוס שאסרה התורה וצ"ע ח):

הגהות והערות

ה) הפמ"ג בשפתי דעת (סימן צט סקי"ב) דחה ראיה זו וכתב דיתכן דהתם מיירי בנולד מעצמו אבל אי עבד איסורא מנא לן דלא קנסו שיאסר: ו) כן הגיהו הרע"א בחדושיו לשו"ע, והדגול מרבבה בהתייחסם לדברי הש"ך כאן בס"ק ג: ז) הרדב"ז (בלשונות הרמב"ם סי' אלף תקסד) דן על מש"כ הרמב"ם (בפ"א מה' כלאים ה"ב) "ומותר לומר לנכרי לזרוע לו כלאים" ושם (בה"ו) כתב "ואסור לישראל להניח לנכרי שירכיב לו אילנות כלאים" ובפ"ט כתב "ואסור לישראל ליתן בהמתו לנכרי להרביעה" והקשה הרי הכתוב השווה ביניהם "בהמתך לא תרביע כלאים שדך לא תזרע כלאים" (ויקרא יט [illegible]) תירץ דבסרוס מצוי האיסור בכל יום אבל בהרבעה מילתא דלא שכיחא היא ולא גזרו בו קנס: ט) ועיין בש"ך כאן (ס"ק ב): י) כ"ה הגירסא בכת"י לתדון ובדפוסי שלוניקי וואדי אל חיג'אראא. בטור שבדפו"ר ב"י ודפוס דיהרנפורט הגירסא "כל שני המינים" בטור שבדפו"ר ב"ח ופרישה ובשאר כתבי היד ודפוסים עתיקים "כל שני מינים". ובדפוס וילנא "כל שני המיני" וט"ס היא: יא) וכתב בחדושי אנשי שם שם דלמ"ד דכוי הוא חיש הבא על הצביה קמ"ל מתניתין דאסור עם החיש ועם הצבי דבשאר חיה ובהמה פשיטא דאסור ולמ"ד בריה בפ"ע היינו שדומה בצורתה לצבי וגם לעז ואילו ידוע שמין בהמה הוא היה מותר בעז ואלו ידוע שהוא מין חיה היה מותר בצבי:

ד בן נח שבירך את השם. סנהדרין פרק בן סורר (עא:) ת"ר חניגא בן נח שבירך את השם ואח"כ נתגייר פטור הוא ונשתנה דינו ונשתנה מיתתו ותניא נמי התם בן נח שהכה את חבירו וכתב על אשת חבירו ונתגייר פטור עשה כן בישראל ומתגייר חייב ואמתי נימא הואיל ואשתני אשתני דינו ומיתתו בעינן והתי דינו אשתני מיתתו לא אשתני כשלמא רוצח מעיקרא סייף והשתא סייף אלא אשת איש מעיקרא סייף והשתא חנק קלה בחמורה מישך שייכא. ופרש"י הואיל ונשתנה דינו דאילו מעיקרא נידון בעד אחד ובדיין אחד ובלא התראה ואילו עכיד השתא בעינן סנהדרין של כ"ג והתראה ועדים, ונשתנית מיתתו דכל מיתת בני נח בסייף ואילו עכיד השתא בעי למדייניה בסקילה והוא לא אחייב בהא מיתה הילכך פטור, שהכה את חבירו הרג דהוי בסייף וכן בא על אשת חבירו פטור משום דאילו עכיד השתא לאו בר קטלא הוא, עשה כן בגיותו לישראל כגון שהרג את ישראל או בא על אשת איש ישראל ונתגייר חייב דאי בר קטלא הוא ואע"ג דנשתנה דינו לדון בעדים והתראה אי הוה עכיד השתא מיתתו לא אשתני דרוצח נמי השתא בסייף, קלה בחמורה מישך שייכא כלומר אין כאן שינוי מיתה דיש בכלל מיתה חמורה מיתה קלה וכיון דמעיקרא הוי סייף דמעיקרא והשתא מיתת חנק קלה בכלל מיתה זהו הווה ויותר היה ראוי לו מתחלה אבל ברכת השם מעיקרא הוה סייף דקל והשתא סקילה דחמירא עכ"ל: ומ"ש דינו שהרי נשתנה דינו אילו היה אפשר לפרשו דלא קאי אלא אבן נח שבירך את השם פטור וכדאמרינן בגמרא הואיל ונשתנה דינו נשתנה מיתתו הוה אתי שפיר אבל כיון שכתבו בגמרא שהרג בן ישראל קשה לומר דקאי אבנא דישא וגם א"א לומר דקאי אבנא דהרג בן ישראל וכו' שהטעם שהוא חייב אינו מפני שנשתנה דינו אלא מפני שנשתנית מיתתו למיתה חמורה ממנה וצ"ע:

ד בן נח שבירך וכו'. הכי אמרינן בגמרא דזכמי (יבמות כב. וש"נ) גר שנתגייר כקטן שטולד דמי: הרג בן ישראל וכו'. דלגבי דידהו אמרינן כקטן שטולד דמי אבל לגבי מה שעשה לישראל לא אמרינן כקטן שטולד דמי וכן לגבי עבירות שבינו לבין המקום אמרינן כקטן שטולד דמי: ומ"ש שהרי נשתנה דינו דבתחלה היה דינו בסייף ועתה נשתנה דינו כיון שנתגייר להיות דינו כחנק כאלו בא עתה על אשת איש:

ה כבר ביארנו וכו'. כבר כתבתי זה למעלה (פ"ט ה"ז וה"ד) ולמדנו דשלם מיתות לב"נ שאם בא על אשה נשואה בעל בסייף ואם לא נעבלה בחנק ואם היא מאורסה בסקילה:

ו מפי הקבלה שבן נח נאסר וכו'. פ' אלכנו מיתות (ט:) ת"ר אלעזר אף על הכלאים מותרין בני נח לנטוע כלאים ולזרוע כלאים אין אסורים אלא בהרבעת בהמה ובהרכבת אילן. ומתחתי על רבינו למה השמיט הסימוך והכישוף שנזכר בברייתא: וגזר שהכה את ישראל כו'. (שם נח:) ת"ר מנין גזר שהכה את ישראל תייב מיתה שנאמר ויפן כה וכה וירא כי אין איש וגו'. ומכל מקום אין נהרגין בגיית דין אלא על שבע מצות:

ז-ח המילה נצטוה בה אברהם וכו'. שם (נט:) ואתה את בריתי תשמור אתה וזרעך אחריך אתה חרבך אין אינם אמרינא לא ומסקינן הא אמר רבי יוסי ברבי חנינא את בריתי הפר לרבות בני קטורה וטעמא שנתערבו בני ישמעאל עם בני קטורה אבל אם לא נתערבו לא היו חייבים לכתיב כי ביצחק יקרא לך זרע ובני עשו אלא נתערבו עם בני קטורה פטורין דכתיב כי ביצחק ולא כל יצחק. ומכל מקום אתה בכלל שבע מצות ואין נהרגין עליה:

ד בן נח שבירך את השם או שעבד ע"ז או שבא על אשת חבירו או שהרג חבירו, ונתגייר פטור. הרג בן ישראל או שבא על אשת ישראל, ונתגייר חייב, והורגין אותו על בן ישראל וחונקין אותו על אשת ישראל שבעל שהרי נשתנה דינו: ה כבר ביארנו שכל מיתת בני נח בסייף אלא אם כן בעל אשת ישראל נערה מאורסה יסקל, ואם בעלה אחר שנכנסה לחופה קודם שתבעל יחנק: . ו מפי הקבלה שבני נח אסורין בהרבעת בהמה ובהרכבת אילן בלבד, ואין נהרגין עליהן. וגזו שהכה ישראל אפילו חבל בו אע"פ שהוא חייב מיתה אינו נהרג: - ז המילה נצטוה בה אברהם בלבד שנ' אתה וזרעך אחריך לדורותם, יצא זרעו של ישמעאל שנ' כי ביצחק יקרא לך זרע, ויצא עשו שהרי יצחק אמר ליעקב ויתן לך את ברכת אברהם לך ולזרעך. מכלל שהוא לבדו זרעו של אברהם המחזיק בדתו ודרכו הישרה והם המחוייבין במילה: ח אמרו חכמים שבני קטורה שהם זרעו של אברהם שבאו אחר ישמעאל ויצחק חייבין במילה. והואיל ונתערבו היום בני ישמעאל בבני קטורה יתחייבו הכל במילה בשמיני. ואין נהרגין עליה:

לחם משנה

ד שהרי נשתנה דינו. הרב כסף משנה הקשה דאי הך טעמא קאי אדינא קמא ונתן טעם לפיטור כשהרג את חבירו ניחא שנתן טעם מפני שנשתנה דינו אבל אם נתן טעם לחיוב דהייגו דינא שבא על אשת ישראל ונתגייר דחייב הטעם הוא בהפך הכונה דאין הטעם לחיוב אלא מפני שלא נשתנה מיתתו. ואני אומר לתרץ הקושיא דכונת רבינו לומר דמונקין אותו על אשת ישראל אע"ג דקודם שנתגייר היה בסייף מ"מ השתא מונקין אותו והוקשה לו מהתם דסרחה ואח"כ בגרה (פנחס פא:) דאמר ר' יוחנן לתנא מידון בסקילה והוי במיתה קמייתא, והכא נמי אמאי לא הוי במיתה קמייתא, דמהא בעו בגמ' לפיועיה לר' חנינא לריכים אנו לפיעתא דהתם מידון בסקילה. וכי היכי דלא ליקשי לר' חנינא לריכים אנו לתרץ דשאני הכא דנשתנה דינו מה שאין כן בסרחה ואח"כ בגרה דהתם לא נשתנה דינו. וכן כתבו שם התוס' ז"ל והא דא"ר יוחנן לתנא מידון בסקילה וכו' משום דהתם לא איתחני דינא כי הכא. וזו היא כונת רבינו וכאן דבריו על נכון:

ו מפי הקבלה שבני נח אסורין בהרבעת בהמה וכו'. מה שאמר הרב כ"מ דהרב פסק כר' אלעזר משום דשמואל מפרש טעמיה, איני מסכים. דגם שם בגמרא שקלו וטרו לפרש דברי ר' שמעון דאמר אף על הכישוף ולא פסק רבינו כוותיה דכן דרך לפרש טעם התנא אעפ"י דלית הלכתא כוותיה. אבל טעמו של רבינו נראה לי משום דנפ"ק דקידושין דף ל"ט הקשו על הא דא"ר יוחנן לוקין על הכלאים דבר תורה והא אין מין בזרעו

משנה למלך

ו מפי הקבלה וכו'. עי' מ"ש מרן פרק (ג') [ג'] מהל' כלאים דין ו': וגזו שהכה את ישראל כו'. (א"ה ודברי מרן על זה הכל קנה מקומו בדרשות הרב המחבר בדרך דוד דף כ"ג ע"ג (דרוש י מד"ה אז) יע"ש):

ז יצא זרעו של ישמעאל כו'. עיין נפ"ט מהל' נדרים דין כ"א. גרסינן נפ"ז דסנהדרין עלה נ"ט כל מצוה שנאמרה לבני נח ונשנית בסיני לזה ולזה נאמרה כו' והקשו הרי מילה שנאמרה לבני נח דכתיב ואתה את בריתי תשמור ונשנית בסיני דכתיב וביום השמיני ימול וישראל נאמרה ולא לבני נח ותירצו ההוא למשרי שבת הוא דאתא ביום ואפילו בשבת והקשו והרי פריה ורביה שנאמרה לבני נח דכתיב ואתם פרו ורבו ונשנית בסיני לך אמור להם שובו לכם לאהליכם וישראל נאמרה ולא לבני נח ההוא לכל דבר שנמנין לריך מנין אחר להתירו הוא דאתא ע"כ. והתוספות (נט:) הקשו והרי פריה ורביה תיתה מצה לן דלא נאמרה לבני נח ואי משום דלא תשיב ליה בהדי שבע מצות הא אמרינן לעיל (נא ספ"ב) קום עשה לא קא תשיב וי"ל דשב ואל תעשה נמי הוא דמי שמצווה על פ"ו מצוה שלא להשחית זרע ע"כ. ויש לתמוה בדברי התוס' הללו דאמאי לא הקשו קושיתם בקושית הגמרא הקודמת שהקשו והרי מילה כו' התם היה להם להקשות דמצה לן דמילה לא נאמרה לבני נח ואי משום דלא תשיב ליה בהדי שבע מצות הא אמרינן לעיל (נא ספ"ב) קום עשה לא קא תשיב וי"ל דשב ואל תעשה נמי הוא דמי שמצווה על פ"ו מצוה שלא להשחית זרע ע"כ. ויש לתמוה בדברי התוס' הללו דאמאי לא הקשו קושיתם בקושית הגמרא הקודמת שהקשו והרי מילה כו' התם היה להם להקשות דמצה לן

מגדל עוז

ו. המילה נצטוה בה אברהם אביהו כו' עד והם המחוייבים במילה. פ' אלכנו מיתות משמע בן ואמרו ז"ל (שם נט:) ביצחק ולא כל יצחק וזיל קרי בי רב הוא:

ו. וגזו שהכה ישראל אפילו חבל בו אע"פ שחייב מיתה אינו נהרג. פ' אלכנו מיתות:

שנויי נוסחאות

ה"ה. אשת ישראל נערה. ט"ו בשעת אשת ישראל או נערה.

ה"ו. חבל בו אע"פ כ"ה בתג"מ ובמ' מוגה ובכסה"ש ובדרב דפו"י. בקלא דפו"י ובדפו"פ חבל בו כל שהוא אע"פ, ופי' ממדת ישראל קוי' ז"מ ב"ג אות מז (קז-ח).

מקורות וציונים

ה"ה. ב"נ וכו' פטור לא כיאר כדין דמגמר דינו קודם שנתגייר מי חייב דנבחא קבילא הוא ומה"ש בכלי ממרים פ"ו ה"ט ופי' בכ' המפפס:

ה"ו. מפי הקבלה נמנו בכלי מ"מ פ"ב ה"ב. שב"נ אסורין וכו' וכ"ה בנב"ג הל' כלאים פפ"ד ובשלמות מ' לט [וכ' שם בהשמק שאלה אות ג דלפי נרשם בה"ג ר' אלעזר בן יעקב פ"ם דפסקו בוופיה] וכ' בכלי יח"ד מ' דלה ב"ק ב ובחרי בכה שם וחו"ל כלאים מ' ב ה"ק ב שבגלו אם הרשאתים דם"ל בדבריו ואם הסולקים, ופי' מ' הרן שבאלר דעת רבינו. וגזו שהכה ישראל הל' מולל פ"ם ה"ב. אינו נהרג מ' הרן סולק וכ"ל דבהרב. ופי' לפ"מ ה"ט.

ברדב"ז ד"ה מפי, אסורים וכו' בהרבעת בהמה ובהרכבת אילן מ' בכלי יח"ד מ' דלה ב"ק ב ד"ה וכבר ומיים שאל מ"ל מ' לו אות ב שמתה מכלן בתמ"ב הרדב"ז בהל' כלאים פ"ם ה"ו ופ"ט ה"ב ובמנו' מ' אלף מקבל (ר). שם, ותמהתי וכו' הסירוס מ' בנ"ל לפיל דפ"ט, ופי' הל' אסורים פע"ו ה"ב וקרים ספר שם.

שם, ההכישוף מ' הל' ב"ו פ"ל ה"ד ובכס"מ שם ומה שמתה אלו בדב"ר הל"ל ד"ה מן.

בלח"מ, דבן דרך לפרש טעם התנא מ' הר"ן ט: מ' דשם אמר מ"ט

הגר"א

הל' ו. שב"נ אסורין בהרבעת בהמה. [פי' רמב"ם פ"ם מהל' כלאים ה"ב שכ' ואסור לישראל ליתן בהמתו לגוי להרביעה ט] דב"ע מצווה עליה כמו שכ' הרמב"ם [כאן] וכ"כ בדרשה [והשיג על מ"ם הכס"מ שם], וה"ך [סק"ג] *שגה סה, וטעמו של הרמב"ם משום דשמואל ס"ל כוותיה ובכס"מ [כאן] שכ' דמ"ם ז' מצות הייגו שב"נ נהרג עליה ע"ם: (יו"ד סי' רל"ז [הכ' סק"מ]).

* וכדברי הדרשה כתבו פר"ם ודגול מרבבה ורפק"מ ביו"ד סי' רלז ס"ד [ויש ט"ם בדרשה וצ"ל פ"ב, וטוגמו לד' הרמב"ם כאן].

רעק"א

הלכה ד. והורגין וכו'. בתוספות סנהדרין דף ס' ע"ב כתבו דא[פילו] בלא אמרו ביה. ואם אכל אכר מן הפי ונא[נייר] י"ל דלקה דקלה בחמורה שיין ומלי כמה דאמרינן בתוספות דנ"ג אם מיתה חמורה לו מלקות חמורה ע' תשובות תוס יאיר סי' ע"ט: (בגליון הרמב"ם).

שכר בהמה וחסמה ודש בה לוקה ומשלם לבעלים ארבעת קבין לפרה ושלשת קבין לחמור. שמשעת משיכה נתחייב במזונותיה ואינו חייב מלקות עד שידוש בה חסומה: ג ישראל הדש בפרתו של גוי עובר משום בל תחסום. וגוי הדש בפרתו של ישראל אינו עובר משום בל תחסום. •אמר לגוי חסום פרתי ודוש בה.

ישב לה קוץ בפיה ודש בה והרי אינה אוכלת. הרביץ לה ארי מבחוץ או שהרביץ בנה מבחוץ. היתה צמאה ואינו משקה. פרס עור על גבי הדיש כדי שלא תאכל. כל זה וכיוצא בו אסור ואינו לוקה: היה הדבר שהיא עושה בו רע לבני מעיה ומזיקה, או שהיתה חולה ואם תאכל תתריז,

פרק שלשה עשר ג הרביץ לה ארי מבחוץ וכו׳ אסור ואינו לוקה. יש לתמוה על זה דהא אמרינן בגמרא (:ז) דחסימה מעלייתא היא ולכן נראה לי שטעות סופר הוא וצריך להגיה ולכתוב רבץ ארי מבחוץ דומיא דישב לה קוץ וכמו שכתב הרב המגיד:

כסר בהמה וכו׳. ברייתא שם (שם.): שמשעת משיכה וכו׳. מימרא דרב פפא שם והוא לתת טעם למה לוקה ומשלם והוא לפי שאין חיוב המלקות והתשלומין נמין לו כמחת כתו שנתבאר פ״ג מהלכות גנבה (ה״ח): ג ישראל הדש בפרתו של ישראל וכו׳. נלותה ברייתא כלשונה. ופרש״י הבעלים שאמרו חסום פרתי ודוש בה תבואה שלך אין עליו עבירה שם (:ג.): וגוי הדש בפרתו של גוי עובר בל״ל. ולאו דוקא תבואה שלך דאפילו בתבואה של ישראל אינו עובר בלאו וכמו שיתבאר: אמר לגוי חסום פרתי ודוש בה. זו בל תחסום אפילו בגמרא (:ג.) בעיא דלא איפשיטא מאותה ברייתא דגוי ואתיא לאיפשטה מאותה ברייתא דגוי הדש בפרתו של ישראל דמדקאמר אינו עובר מכלל דאיסורא איכא ודחינן לה. ורש״י ז״ל הלך לשיטתו ופירש ודוש בה דישתך והקשו עליו דבדישת הגוי בה דישתך הוא שאין איסור אמירה מותר גמור הוא בגמרא בגוי אלא במלאכת ישראל אבל במלאכת גוי אלא דומיא דשבת שאפילו בשבת מותר לישראל לומר לגוי לעשות מלאכת הגוי עצמו אלא ודוש בה דישתך קאמר וקא מבעיא לן כי אמרינן אמירה לגוי שבות ה״מ שבת דאיסור בקילא אבל אחסימה דאיסור לאו לא דילמא לא שבת כדאיתא בגמרא ופסק רבנו דאסור. וכן דעת הרמב״ן ז״ל דבכולהו מצות איכא שבות באמירה לגוי ויש חולקין. ויש נוסחאות הגרסות גם כן בספרי רבנו שבקצתן כתוב לומר לגוי חסום פרתי ודוש בה משום דכיון דבעיין לא אפשיטא אזלינן בה לקולא לפי שאיסור האמירה אפילו בשבת אינה אלא מדבריהם [כ׳ שבת רפ״ו] והוה ליה ספיקא בדרבנן ולקולא ומ״מ הנוסחא האמיתית בספרי רבנו אמר לגוי. וכן הוא מוכרח ממ״ש פי״ו מהלכות איסורי ביאה (ה״ג) שאסור לומר לגוי לסרס בהמה של ישראל ומוכיח בסוגיות הגמרא (:ז.) דלדידן דקי״ל דבן נח אינו מצווה על הסרוס אחד סרוס ואחד שאר מצות שיש בהן לאו האמירה לגוי שוה בהן: ישב לה קוץ וכו׳. פירוש ישב ממילא ולא הושיבו הוא שאינו הוא הושיבו לוקה כדאיתא בגמרא (:ז.). וכל זאת הבנת בעיי דלא איפשיטא ופסק הרב אסור ואינו לוקה: היה הדבר שהיא עושה וכו׳. בעיא דאיפשיטא (:ג.):

לחם משנה

דהדר ביה מאי מקשה לר״ל, לדידיה נמי תקשה לאו שאין בו מעשה [הוא] ואמאי לוקין אלא מאי איא לך למימר גזירת הכתוב הוא דאפי׳ השמועה לאדונו כן במימר פ״כ ריש לקיש נמי יתרץ כן. ונראה לתרץ ולומר דרבינו ז״ל פסק דלא כרבי יוחנן דאמר לא אתני אימר משום דראה בשבועות (פ״ק) [פ״ג] (נא.) ובמכות פרק בתרא (יו.) שהובאה המימרא והוזכר מימר, משמע דאית ליה לתלמודא דהא דא״ר יוחנן לענין לא אתני אימר אלא קושטא דמילתא היא ולהכי כתב בריש מצורה דאפי׳ השמועה הוא וגזירת הכתוב הוא לומר כן ור׳ יוחנן דאקשי לר״ל בפרק השוכר אזיל לטעמיה דסובר דאינו אפי׳ השמועה אלא שאני אימר דבדיבורא עביד מעשה ולא קי״ל כותיה ולהכי פריך אימר ואימר אע״פ שאימר הוי לאו שאין בו מעשה נראה לו לרבינו ז״ל דנתמימה הוי לאו שיש בו מעשה משום דישנה במעשה כמו שכתב ה״ה בפ״ש ופפסר וכו׳. והא דפריך בפרק ד׳ מיתות וקול לר״י וכו׳ אעדים זוממין פריך דלפי פ״ש רבינו ז״ל פ״ע מהלכות עדות (ה״ח) משמע דאדם יכול להעיד בכתב כיון שהוא רשאי להגיד שכן כתב שם צריך להעיד בכ״ד אז שיהיה רשאי להעיד בכ״ד. וכן דקדק שם הר״ב כסף משנה ז״ל לפי נסחא זאת. פ״כ עדים זוממין הרי יכול להיות בעשה שיכתוב עדותו בבית דין והוי כחסימה ומשום דבאימור ליתיה לך עדיפות דאיכא בחסימה אע״ג דלרבי יוחנן חשיב ליה מעשה משום דבדיבורא עביד מעשה מ״מ עדיף מיניה חסימה מהאי טעמא ולכך הולרך ה״ה ז״ל לומר דאכל שכן קא פריך ליה. זה נראה טעם לדבריו למה שכתב בריש תמורה ובהלכות סנהדרין. וכל זה ביאר ה״ה במ״ש ופפסר לי לומר. ומ״ש בתחלת דבריו ורבינו כתב אימר וכו׳ אינו תירוץ אחר הפך למה שכתב אח״כ ופפסר וכו׳ אלא נראה לי דהוי כדומה קושיא ותירוץ וה״ק אלו דברי המפרשים ז״ל אבל דעת רבינו נראה לי כן מפני שהוא כתב אימר ולקח האימרא וכיון דלמסקנא אין צריך (אימר) [האימרא] לא היה לו לכותבו ואם כן א״א לומר שדעתו כדעתו המפרשים לכך כתב לתרץ זה דודאי דעתה הוא בשופן אחר וז״ל ופפסר לי לומר. א״כ לפי דרך זה אין להקשות מעתה על מה שכתב ורבינו ז״ל כתב אימר מהאיא דריש תמורה, דאין זה תירוץ בפני עצמו אלא הענין כדומה קושיא ותירוץ כדכתיבנא. ומה שהוקשה בהלכות תמורה ולמה לוקין על לאו זה הכי קא קשיא ליה מדקאמר בגמרא כל לאו שאין בו מעשה וכו׳ חוץ מנשבע ואימר משמע דלא אשכחו שום גרעותא אחרינא לאימר אלא דהוי לאו שאין בו מעשה ולהכי הוצרכו לומר מפי השמועה, בלאו הכי הוה ניתק לעשה ואמאי לוקה [ו]מידן דאיכא ביה תרי לאוי. וזה דוחק ועדיין צ״ע:

ג וישראל הדש בפרתו של גוי כו׳ וגוי הדש בפרתו של ישראל. כתב הב״ח בגמרא כתב ה״ה ז״ל ופרש״י הבעלים שאמרו חסום פרתי ודוש בה וכו׳ ולאו דוקא תבואה שלך דאפילו בתבואה של ישראל אינו עובר בלאו וכו׳. נראה מדבריו דהבין בדברי רש״י ז״ל דאם בתבואה של ישראל עובר הישראל בלאו דמה שכתב ולאו דוקא וכו׳ הוא דפליג על רש״י כמו שנראה למעה שכתוב ורש״י ז״ל הולך לשיטתו. משמע דלרש״י ז״ל עובר משום בל תחסום. ואע״ג דנבר זה דחוק קצת דאע״פ שישלא הישראל לגוי ולמה יעבור הישראל אלא משום דהפרה ודישה שלו חשיב כאילו עשאו הוא בעצמו. ונאמת שכן נראה מדברי רש״י דאם נאמר דאיכא איסורא לבד היכא דהדישה שלו ואינו עובר משום בל תחסום למה לא פירש רש״י ז״ל בברייתא דאינו עובר משום בל תחסום דאיירי אפילו בדישה של ישראל אלא ודאי דס״ל דבדישה של ישראל עובר. ולפי זה אתי שפיר דברי הטור (סי׳ שלח) שכתב ישראל הדש בפרתו של גוי אפילו אם הדישה של ישראל עובר הישראל כיון דהדישה שלו [דגוי] נמי דגוי דש בפרה של ישראל עובר הישראל כיון דהדישה שלו כמו שכתבתי אלא ודאי דריש איירי דוגמא דפיפא בדישה של גוי. זה נראה שהבינו הטור והרב המגיד בדברי רש״י. אע״ג דכתב הטור ופרש״י שהבעיא היא וכו׳ דאפילו בזה איכא איסורא דמשמע דבדישה של ישראל נמי איכא אלא איסורא לבד הא אם כן מאי פשיט מהתם, נימא דברייתא איירי בכל גווונא אפילו בדישה של ישראל ולהכי קתני אינו עובר ולא קאמרה מותר משום דבדישה של ישראל איכא איסורא מיהא, אבל לפי מה שפירשתי דבדישה של ישראל עובר משום בל תחסום ע״כ לא איירי ברייתא בדישה של ישראל דאם כן איך קאמרה אינו עובר. אבל מ״מ קשה לפירוש רש״י ז״ל מאי פשיט בגמרא מהלין תורי דגנבי אתמאי וכו׳, שאני התם דאית ליה הנאה לישראל והוי כדדש גוי בדישה של ישראל דפשיטא ליה דאסיר משום דאית ליה הנאה. וי״ל דמ״מ כיון דלא אמרו בפירוש לגוי לא היה לו לאסור כיון דהיכא דליכא הנאה מותר לאמרו לגוי בפירוש לעשותו ומשום הכי כיון דאיכא מכשול לגוי משום הכי קנסוהו ואסרוהו: או שהרביץ בנה מבחוץ וכו׳.

משנה למלך

ג אמר לגוי חסום פרתי ודוש בה כו׳. כתב הסמ״ג בלאוין קפ״ד וז״ל אמר לגוי חסום פרתי ודוש בה היא בעיא ולא איפשיטא הלכך אסור ואינו לוקה עכ״ד. והם דברים תמוהים בעיני דלדידיה דלא איפשיטא אמאי אסור הו״ל ספיקא דרבנן ולקולא •דעיקר איסור שבות דרבנן היא ודוקא לשאר רבוותא דאסרי הוא משום דסברא להו מדחזינן כמה בתראי דאסרי בכי פירוש דגוי ולא קי״ל כר׳ חידקא

הגהות מיימוניות

• [בהגהת פשיר״י פרק הפועלים מ״ז דבר שאין הגוי מחזיר עליו כגון חסימה מותר לומר לגוי לעשות חסום פרתי ודוש בה אבל מצוה דגוי מחזיר עליו אסור משום ולפני עור וגו׳ ע״כ]:

מקורות וציונים

שמשעת משיכה וכו׳ עי׳ לח״מ פ״ב ה״ח ומ״ש שם פ״ש ה״ד:

ה״ב. שו״ע סי׳ שלח ס״ה־ז. אמר לגוי חסום וכו׳ אסור בבנמיס פ״ח ה״ג כ׳ מותר לומר לגוי לזרוע לו בנמיס עי׳ בנמב״ד וגו״כ שם.

הרביץ לה ארי וכו׳ או שהרביץ בנה ואם יראה בן דבו״ל חסימה מעלייתא (מפורי׳, עכמ״מ ולחמ״מ).

במ״מ ד״ה אמר, אבל במלאכת הגוי מותר מ״מ שבת פ״ו הכ״ח.

שם, ויש חולקין ראב״ד הו׳ בנמ״ח ופור, ועי׳ בהגר״א.

שם ד״ה היה, בעיא דאיפשיטא מדברי רשב״י ומ״ש דרבנו פסק בהל״ד בכרבנן עמוס׳ ולמ״ש.

במל״מ, הסמ״ג וכו׳ איסור שבות דרבנן עכ״י מו״ח מוסי׳ רמד בשם סמ״ג ל״ת עה.

בהגר״א. בעיא דאיפשיטא כו׳ ראש וכ״כ בב״י וכבינו בהרא״ש ועי׳ כס״מ בנמיס פ״ח ה״ג וה״ו:

שנויי נוסחאות

ה״ב. מגיד משנה (ד״ה אמר לגוי), הנוסחא האמיתית בספרי רבנו אמר לגוי. וכ״ה בכמ״י רבנו שמן הבגיזה ובכל התקורות שלפנינו.

כס״מ, ב״ל שס״ס הוא וצריך להגיה ולכתוב רבץ ארי. בכמ״י רבנו שמן הבגיזה מי׳ הרביץ וכ״פ בכל המקורות שלפנינו ובמפורי׳. ועכ״ח שיבש הגירסא, ועלח״מ.

הגר״א

ה״ב. אמר לגוי חסום פרתי ודוש בה כו׳ אסור ואינו לוקה. בעיא דפיפסא שם [:ג.] מ״מ דאלאו כו׳ ולפ״ג דדחי ר״פ דימויים הוא הא לא קי״ל כר׳ חידקא דהא פליגי עליה בבהדרין שם [:ז.] ופפיפא דאביי ורבא אמי ורב אמי ורימר ומר זוטרא דוחלו לא פ״ל כיתילפא, רא״ם. וכלל כל הני יחד משום דאסור ואינו לוקה כתו בהגך דלא פיפסא: (שלח פות ו). הרא״ש כ׳ הרא״ש [משמו] דלא פיפסא ולקולא אבל בהשגת הראב״ד בריש ה׳ בנמיס [ה״ג] כ׳ דלא פיפסא ולאחומרא ע״ש: (שה״ע סי׳ ה פות לב).

רעק״א

ה״ב. מל״מ, דעיקר איסור שבות דרבנן. עי׳ בהשגות הראב״ד הנ׳ בנמיס [רפ״ם] דכ׳ ג״כ ועוד אמיה לעכו״ם בפיסור לאו בעיא ולא פיפסא ולחומרא עכ״ל. (גליון רעק״ם).

צ' ע"א] שאסור לישראל להרביע בהמתו כלאים (ג) על ידי גוי. וכן מה שאמרו שמי שעבר והרכיב בשאינו מינו, הנולד מהן מותר הוא בהנאה[ט] ובאכילה[י], ובלבד (ד) ששתיהן בהמות טהורות.

וכל שהן שני מינין בכלל איסור זה, אע"פ שדומין זה לזה[יא]. וכל שהן מין אחד, אע"פ שהאחד (ה) מדברי והאחד ישובי מותרין[יב]. (ו) אבל אווז הבר ואווז ישובי אינן בהיתר זה, לפי שהן שני מינין, שהישובי ביציו מבפנים והמדברי מבחוץ. והכוי כלאים עם בהמה וחיה, ואין לוקין עליו מפני שהוא ספק[יג].

ובענין איסור זה, הכל הולך (ז) אחר האם[יד], שאין חוששין לזרע האב[טו], לפי הנראה מפסק הרב אלפסי זכרונו לברכה[טז]. ויש מפרשים אחרים[יז] שפסקו כי מפני שנסתפקו בענין זה בגמרא אם חוששין לזרע האב או אין חוששין, אזלינן ביה לחומרא לעולם.

ולענין אותו ואת בנו חוששין לזרע האב, ואין שוחטין האב עם הבן אם אנו מכירין אותו. ולענין הרבעה וחרישה והנהגה זה עם זה, אין חוששין לזרע האב להיות נחשב מין אחד עם הבן, כל זמן שהאם מין אחר[יח]. זהו העולה מן השמועה עם הפירוש הטוב, בחולין פרק אותו ואת בנו [ע"ט

ט. כמ"ש בפ"ח דכלאים מ"א. י. מבואר בחולין קט"ו ע"א. יא. כמ"ש בפ"א דכלאים מ"ו. יב. כמ"ש בירושלמי פ"ח דכלאים ה"ד, שור עם שור הבר אינו כלאים. יג. חיה ספק בהמה, עיין בפ"ב דבכורים מ"ח. יד. אם היו אמותיהן מין אחד מותר להרכיבן זה על זה, ואם היו שני מינין אע"פ שאביהן מין אחד אסור להרכיבן. טו. בקצת כת"י נוסף "כללי". טז. חולין ריש פרק אותו ואת בנו. יח. תוסי שם ע"ט ע"א ד"ה עייל. יח. עיין מנ"ח אות טי ד"ה על כן.

ע"י גוי

(ג)[ד] **על ידי גוי.** כן הוא בר"מ כאן ה"ב, וכתב הכסף משנה הטעם, דאיכעיא בש"ס ב"מ פרק הפועלים ל' ע"א אי אמירה לנכרי באיסור לאו שבות, ופסק רבינו לחומרא. וכש"ך מיו"ד סימן רל"ז [סק"ג] מביא בשם הדרישה הטעם, דגזר מצווה על הרבעת בהמה עיין ר"מ פ"ו דמלכים, ומה עליו הש"ך דהא שבע מצוות נצטוו ומו לא, ואף דר' אלעזר [סנהדרין נ"ו ע"ב] סובר דנצטוו על הרבעת בהמה אבן קיימא לן כרבנן [שם ע"א], ומה שכתב הדרישה בשם הר"מ אין שם לא רמז ולא רמיזה. ומה אני מאד ממאור עיניו הש"ך ז"ל, איך איסתמיטתיה דעת הר"מ פ"י ממלכים ה"ו שכתב דבן נח מצווה על הרבעת בהמה והרכבת אילן אלא דאינו נהרג על זה, ועי"ש בכסף משנה הטעם דפסק כרבי אלעזר עי"ש, א"כ דברי הדרישה ברורים, ומה שכתב בפ"ו, הוא טעות המעתיק וצריך לומר פ"י. וכן תמוהים דברי הכסף משנה פ"א דכלאים ה"ו שכתב, אמה שכתב הר"מ דאסור להרכיב אילנות כלאים על ידי גוי וזה לשונו, אין לומר טעם רבינו מחמת דגוי מוזהר על הרבכת אילן [כר' אלעזר] דהלא הר"מ פ"ט ממלכים פסק דלא כוותיה, אלא הטעם משום שבות עי"ש, ותמוה דהרי מבואר בר"מ שם פ"י ה"ו דבני נח מצווים על הרבכת אילן אך דאינו נהרג, א"כ טעם הר"מ מחמת זה, ועיין משנה למלך [פ"א מכלאים ה"ו שכתב כך וגם] בפ"י ממלכים שם רמז לתמיה זו[ז].

בהמת חבירו

(ה) **ועיין** ר"מ בפ"ט מכלאים ה"א שכתב אחד בהמה שלו ואחד בהמת חבירו אסור להרביע, והרבותא היא דאע"פ דכתיב בהמתך, מ"מ מרבינן בתורת כהנים [כאן פרק ד' פיס' י"ד] דגם בבהמת אחרים עוברים, וכן נראה דעת הרב המחבר דלא חילק[ח], והוא מוסכם ואין חולק על זה.

(ד)[ו] **ששתיהן** וכו'. זה פשוט, דאם שתיהן טמאות בודאי עוברים ואסור באכילה מחמת טומאה, ואם אחד טהור ואחד טמא אין מתבערין זה מזה לפי מה שפסק הר"מ בפ"א ממאכלות אסורות הי"ג, עי"ש.

שור הבר

(ה)[ז] **מדברי והאחד ישובי.** עיין ר"מ פ"ט מכלאים הל' ה' שכתב לשון המשנה [כלאים פ"ח מ"ו] שור עם שור הבר אינו כלאים[י], והר"מ לשיטתו בפ"א ממאכלות אסורות הי"ב דשור הבר מין בהמה, אבל יש פוסקים[יא] דשור בר מין חיה הוא ואסור עם השור. וכש"ך יו"ד סי' רל"ז [סק"ה] תמה על הרמ"א שלא הגיה עליו דאסור שור עם שור הבר, ונסי' כ"מ ס"ד גבי כיסוי הדם מבא דעה זו[יב].

אח הבר

(ו)[ח] **אבל אווז הבר** וכו'. כן הוא בש"ס בבא קמא נ"ה ע"א, ועיין בגמא לדק [סי' כ"ט] שמביאין מכאן ראיה דאווז הבר הוא טהור, דאי לאו הכי למה צריך להאי טעמא דביציו וכו', הא מין אחד טמא ומין אחד טהור בודאי כלאים הם. ועיין פרי חדש [סי' פ"ו סק"ו] וכריתי ופליתי שם בויגיא דנשר, והשיגו על בן הרב [בגמא לדק] שכתב שם [בקונטרס אחרון] דטמא וטהור מין אחד[יג]. ודרך אגב ראיתי בפרי חדש שם השיג על הש"ך סי' רל"ז [סק"א] וכמו שכתבתי לעיל [אות א'] והבאתי.

ד) וכן העירו הפר"ח שם, מעשה רוקח הל' כלאים פ"ט ה"ב. וכן העירו על הש"ך, הנוב"י והפרמ"ג הנ"ל הערה א'. ועיין ביאור הגר"א יו"ד סי' רצ"ז סק"ח.

ה) בחינוך שלפנינו מבואר דאסור אף כששתי הבהמות אינן שלו. ראה הערה ח' שם.

ו) במנחת יצחק אות ט' העיר דבמשנה ליתא לשון זה, ורק שור הבר מין בהמה. ורבינו נמשך אחר לשון הכס"מ שם בהל' ה', עי"ש. וראה בחינוך הערה י"ב.

ז) רב האי גאון מובא בכפתור ופרח פנ"ח, העטור הל' שחיטה ח"ה. והמאירי חולין פ' ע"א כתב שהוא היחמור.

ח) בפי' הרדב"ז הל' כלאים פ"ט ה"ה מבואר דאיכא תרי גווני שור הבר, חדא שהוא חיה, ואחד הוי מין שור, ועליו קאי הרמ"א לעיל סי' כ"ח. ועיין משנה ראשונה כלאים פ"ח מ"ו. ובב"י וב"ח יו"ד סי' ק"ח בשם הערוך.

ט) ובשו"ת חת"ס יו"ד סי' ע"ד דחה הראיה מהגמ' משום דלאחו הבר אין מסורת, ומזה מוכח דהוי כלאים, דאל"כ היה נאכל במסורת של אחו. אולם בפסיקתא זוטרתא פרשת שמיני מבואר שאחו הבר נאכל במסורת דור אחר דור כתרגולת ואחו.

י) המעשה רוקח הל' כלאים פ"ט ה"ו האריך בביאור דעת הרמב"ם. ובדעת החינוך ראה מנחת יצחק אות י"ג ושי"רי מנחה.

כלאים בפרד

(ז)[ט] **אחר האם שאין חוששין וכו'.** לדברי מי שסובר [חולין ע"ט ע"א] דאין חוששין לזרע האב, א"כ פרד הבא מסוסיא ופרד הבא מחמורה כלאים הם ולוקין, כי זה מין סוס וזה מין חמור, אבל מוחר להרביע הולד על מין האם, כגון הבא מסוסיא מוחר להרביעו על מין סוס כי הוא סוס גמור, אבל על מין האב כגון בא מסוסיא והרביעה על מין חמור לוקין עליו. ולמאן דאמר [שם] דספק אם חוששין לזרע האב, הנולד מסוסיא והנולד מחמורה אם הזכרים דהיינו אטמיהם של הפרידות דרך משל שניהם חמורים, א"כ כן החמורה הוא חמור לגמרי, וכן הסוסיא אי אין חוששין לזרע האב הוא סוס טדאי ולוקין, ואי אפילו חוששין מ"מ בא החמורה והחמור הוא חמור לגמרי, והנולד מסוסיא הוא עכ"פ אפילו אי חוששין לזרע האב מ"מ יש בו לד סוס מצד האם, וא"כ הוי כלאים זה בזה. ואם פרד מחמורה ואביו סוס, ופרד מסוסיא ואביו חמור אין לוקין, דילמא חוששין לזרע האב ויש בכל אחד לד חמור ולד סוס ואינם כלאים זה בזה. ולא דמי לחליו עבד וחליו בן חורין דאסור ליקח חליה שפחה וחליה בת חורין דאחי לד עבדות ומשחתם בלד חירות, כאן לא אמרינן כן, עיין חוס' שם פרק אומו ואת בנו ד"ה מהו, הטעם דלא דמי לכאן, דכאן מ"מ הוי מין אחד. ואסור ג"כ להרכיבו על מין אמו, כגון פרד שאמו חמורה ואביו סוס אסור להרכיבו על חמור, דילמא חוששין והוי בה לד סוס והוי כלאים עם החמור, ואם עבר והרכיבן אינו לוקה, דילמא אין חוששין לזרע האב והוי חמור בחמור. ואם הרכיבה על מין אביו על סוס בודאי לוקין, דאם אין חוששין א"כ הוי חמורה וכלאים עם סוס, ואי אפילו חוששין, מ"מ לזרע האם לבולי עלמא אין ספק דחוששין, א"כ הוי שני לדדים ולד חמור ג"כ אית בה והוי כלאים עם סוס, דרק שני מינים שכל אחד הם משני לדדין אינם כלאים זה בזה, אבל שני מינים עם מין אחד הם כלאים. עיין ש"ס שם ור"מ [פ"ט מכלאים ה"ו], מבואר שם דלמאן דאמר אין חוששין, פרי עם האם שרי, ולמאן דאמר חוששין פרי עם האם אסור. אבל פרי עם האב ודאי אסור אפילו למאן דאמר חוששין, דכמו דעם האם אסור דיש בה שני לדדין והאם אינה רק מין אחד, כן עם האב דהאב אינו רק מין אחד והוא מעורב משני מינים, כי לזרע האם חוששין לדברי הכל.

על כן דברי הרב המחבר צריך עיון גדול, שכתב אין חוששין לזרע האב להיות נחשב מין אחד עם הבן וכו', נראה מדבריו דזה הוא החומרא אי אין חוששין, ולמאן דאמר חוששין מותר פרי עם האב, והוא דבר תימה כמו שכתבנו, דאפילו עם אין האם אסור, אף דודאי חוששין לזרע האם, כיון דמעורבת משני מינים ומין האם רק לד אחד, והוא הדין בהאב, דהאב הוא רק מין אחד וזה יש שני מינים, כיון דלזרע האם חוששין בודאי. הכלל, דחומרא דחוששין דמסופקים לדעה זו, היינו דאסור אף פרי עם האם, ובא מחמורה ומסוסיא אסור להרביעם, דילמא אין חוששין והוי כל אחד מין בפני עצמו, והוי אין חוששין לחומרא, עיין ש"ס שם ור"מ שם ושו"ע סי' רל"ז ס"ט ותבין, ועיין ר"מ שם שדבריו תמוהים, ועיין כסף משנה ושו"ע, ודברי הרב המחבר נ"ע", ועיין היטב בש"ס ור"מ כי קילרתי. שוב פקחתי עיני ומצאתי בש"ך שם [סק"י] מפורש כדברי שפרי עם האב לוקין, עי"ש והבאתי.